

KAVALLA, MUHAMMED ALI OCH CLEMENS HEBBE

Om man är svensk författare, fotograf eller tecknare kan man få förmånen att vistas några veckor i Atheninstitutets gästhem i Kavalla vid Egeiska Havet i nordöstra Grekland. Här byggde det Svenska Tobaksmonopolet under mellankrigstiden ett ståtligt hus i den då förhärskande funkisstilen. Inredningen, levererad av Nordiska Kompaniet, blev stilenlig och helsvensk. Kavalla var ända fram till andra världskriget ett centrum för tobaksodling och tobakshandel. Varje tobaksföretag med självaktning skulle naturligtvis finnas på plats med sina representanter och helst i egna representativa hus.

Efter kriget ändrades konsumtionsmönstren för tobak och underlaget för verksamheten i Kavalla försvann. Monopolets kulturintresserade VD, Olof Söderström, förvandlade då huset till ett gästhem för konstnärer och forskare och till semesterhem för de anställda. På 1970-talet donerades huset till Svenska Atheninstitutet, i vars regi det alltsedan dess drivits.

En av sevärdheterna i Kavalla är den stora statyn av Muhammed Ali av Egypten. Han var en fattig bondpojke från Kavalla, född 1769, som började sin karriär som tobaksarbetare och soldat i något som närmast kan jämföras

Olof Söderström var legendarisk chef på Svenska Tobaksmonopolet 1957-70. Han finns på ovanstående tavla i Kavallahuset målad av Sven Ljungberg.

föras med hemvärdet. I spetsen för ett litet regemente av frivilliga från hemorten skickades han till Egypten för att delta i försvaret mot Napoleon. I slaget vid Rahmanieh 1801 gjorde han ett djävt och uppmärksammat kavallerianfall, som bäddade för hans senare imponerande karriär. Efter den anarki som utbröt i Egypten efter Napoleons reträtt fick han allt större inflytande och blev så småningom pascha och guvernör över Nedre Egypten. Hans makt växte genom erövringar i Afrika och i Arabien. Han erövrade de heliga städerna Mecka och Medina och grundlade Sudans huvudstad Kartum. I formell mening var han underställd Höga porten men kom successivt att agera alltmer självständigt gentemot sultanen. På 1830-talet erövrade Muhammed Ali Syrien och panik utbröt i Konstantinopel, som sökte stöd hos Ryssland. Muhammed Ali fick så småningom ett starkt stöd av bonapartisterna i Frankrike, som i honom såg

Svenska institutet i Kavalla, tidigare Tobaksmonopolets anläggning. Bilden hämtad från hemsidan <http://www.athenvannerna.se/kavalla>.

en ”Österns Napoleon” som under fransk medverkan skulle skapa om hela Främre Orienten och bilda en ny muslimsk stat omfattande Egypten, Syrien och Arabien. I grunden gällde konflikten karavanvägarna till österns länder. Den amerikanska historikern Barbara Tuchman har i boken *Bibeln & svärdet* (Atlantis 1992) skrivit ett spännande kapitel om den. 1839 kom det till en öppen konflikt mellan stormakterna, en konflikt som så när orsakat ett världskrig.

Idenna konflikt engagerade sig Clemens Hebbe intensivt. För oss i Wendelas Vänner är han känd som förlupen make till Wendela Hebbe. 1839 lämnade han hustru Wendela, tre små döttrar och en förödd ekonomi och hamnade i London som tidningsförsäljare. Efter något år väckte han politisk uppmärksamhet genom en insändare i *The Sun*, på den tiden en respekterad tidning. Clemens tog parti för Frankrike och Muhammed Ali i den österländska frågan. Först kallades han till den franske ambassadören Guizot i London och sedan till självaste konseljpresidenten i Paris Adolphe Thiers där han fick lägga ut texten.

Statyn av Muhammed Ali vid hans födelsehem i Kavalla. Foto artikelförfattaren.

Det har påståtts att Clemens själv, som reporter för *Times* i London, träffade Muhammed

Ryssland såg en chans att få inflytande i området genom att stödja Turkiet. Engelmännen tyckte att en svag och åldrande men formbar turkisk sultan var en bättre väktare över det livsviktiga området än ”en aktiv arabisk härskare” som lord Palmerston uttryckte det. Detta, menade Hebbe, var ett fatalt misstag av den annars så skicklige Palmerston, och endast ett sätt att spela despoterna i Wien, S:t Petersburg och Berlin i händerna. England borde inse att vänskap med Frankrike var enda sättet att gagna friheten i Europa

Carl Jonas Love Almqvist som turistade i Paris på hösten 1840, har i romanen *Gabriel Mimanso* givit en härlig stämningsbild från de dagar då den politiska tröttnen kulminerade. Huvudpersonen i boken möter av en händelse borgarkungen Louis Philippe i Versailles trädgård ivrigt diskuterande med sin konseljpresident Adolphe Thiers. Krig eller inte krig var frågan. Till Thiers besvikelse gav sig kungen och gick med på att offra Muhammed och återlämna Syrien

och Arabien till sultanen i Konstantinopel. En rasande Thiers avgick och Guizot tillträdde som ny premiärminister. Clemens Hebbes karriär tog en ny vändning. Han for till USA för nya äventyr.

Det har påståtts att Clemens själv, som reporter för *Times* i London, träffade Muhammed

Statyn av Muhammed Ali vid hans födelsehem i Kavalla. Foto artikelförfattaren.

Dessa tavlor, betittade av artikelförfattaren, finns i Muhammed Alis palats i Kavalla nu förvandlat till ett elegant hotell. Foto Ami Lönnroth.

Ali i hans krigstält i Syrien eller Persien eller i Kavalla där han byggt sig ett palats på gamla dar. Detta har jag dock inte kunnat belägga. *Times* arkiv från denna tid är ofullständiga och Clemens finns inte nämnd i arkivet. Bland hans efterlämnade papper finns dock en osignerad artikel, som berättar om hur en Timesreporter arbetar och hur artiklarna når målet i London.

Kanske är detta enbart en skröna men nog kan man föreställa sig den språkkunnige Clemens Hebbe sittande i kretsen av Muhammed Alis familj och lägga ut texten om allehanda världspolitiska frågor. Muhammed Ali själv var i 70-årsåldern halvsenil och skröplig, möjligen analfabet, men sonen Ibrahim Pascha, född 1789, hade fått en gedigen fransk utbildning och deltagit aktivt i faderns krigståg inte minst i samband med erövringen av Syrien. Han var nu på väg att överta ståthållarskapet över Egypten efter fadern. Han skulle därmed bli nummer två i den släktdynasti som regerade Egypten ända tills kung Faruk störtades av Abdel Nasser 1952.